

ÖZELLEŞTİRME KARŞITI SESLER YÜKSELİYOR Sendikal Alandan

ÇALIŞAN GÖZÜYLE ENERJİ -DİSK-

Enerji sektörüne baktığımızda, birincil enerji tüketiminde yerli üretimin tüketimi karşılama oranı 1990'da %48.1 iken, bu oran 2000'de %33.1'e ve 2006'da %26.9'a kadar gerilemiştir. Dışa bağımlılık oranımız %73.1'e kadar çıkmış olup enerji ithalat faturamız ise 40 milyar dolara kadar çıkmıştır.

Ülkemizdeki enerji politikaları 1980'lerden bu yana ülkemizin kendi iç dinamiği ile değil, ülkemizin "ekonomik sosyal ve siyasal olarak yeniden yapılandırılması" gerekçesiyle, uluslararası sermaye ve onun kuruluşları olan IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü tarafından belirlenmektedir. **Küresel kapitalizmin temsilcisi olan bu kurumlar, çok uluslu şirketlerin talepleri doğrultusunda gelişmekte olan ülkelerin tüm kamusal hizmet alanlarının ticarileştirilmesini dayatmaktadır.**

Diğer taraftan küreselleşme politikalarının ülkemizi ekonomik yansıması ile birlikte istihdamı arttırıcı sanayileşme stratejilerinden vazgeçilmiş, üretim sektörlerine yönelik yatırımlar yerine üretici olmayan sektörler yönelmesi, yani rant ekonomisinin hâkim kılınması, sorunları daha da artırmıştır.

Ülkemizde 4628 Sayılı Yasa ile elektrik alanında serbest piyasa modeline geçilmiş ve bu model ile "elektrikğin yeterli, kaliteli, sürekli, düşük maliyetli, arz güvenliği vb. olarak halka sunumu" iddia edilmiştir. Oysa örneğin sadece arz güvenliğinin, bu şekilde nasıl sağlanabileceğine bakalım: Arz güvenliği için, bir yandan, özel sektörün işine gelmeyen üretim ve dağıtım yatırımları yine kamu eliyle yapılmak zorunda kalınacak, diğer yandan ise kamu, gelir getiren tesisler elinden alındığı için bu yatırımları yapamayacaktır. Arz güvenliğini açmaza düşüren bu durum aynı zamanda serbest piyasa mantığına ters düşmekte ve kamu şirketleri aleyhine haksız rekabet ortamı yaratılmaktadır. Elektrik enerjisi depo edilemezliği nedeniyle üretildiği anda tüketilmek zorundadır. Bu yüzden elektrik enerjisi sektörü, üretim sürecinden dağıtım sürecine kadar bir süreklilik ve bütünlük göstermeli, üretim-iletim ve dağıtım tesislerinin bir bütün halinde düşünümlüp planlanması, yatırımların her birinin değerine paralel yürütülüp zamanında bitirilmesi gerekmektedir. Buradan açıkça anlaşılacağı üzere, sektör yapısı merkezi planlamayı zorunlu kılmaktadır. Ayrıca elektrik üretimi tesislerinin çok pahalı yatırımlar olduğu da göz önünde tutularak yanlış yatırım yapmanın maliyetinin de çok fazla olacağı unutulmamalıdır.

Bugün yaşanan karmaşanın sonuçları yanlış yapılan ve uzun yıllar içinde sektöre yapılamayan yatırımların ağır bedelleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Özelleştirmenin özelleştirilen işletmelerde istihdamı, sendikalaşmayı ve ücret düzeyini çok olumsuz etkilediği, genel olarak bugüne kadar özelleştirilen bölgelerden de bu sonuca gidebiliriz.

Özelleşme sonucunda sosyal yönden topluma karşı daha duyarsız bir özel tekel oluşması kaçınılmaz olacaktır. Özelleştirmenin sendikalaşmaya etkisi öncelikle istihdamda meydana gelecek daralma sonucu sendikalı işçi sayısında azalma olarak kendini gösterecektir. Diğer taraftan da işten çıkarma ne kadar çok olursa sendikasız çalışan da o kadar fazla olacaktır.

Özelleşme öncesinde; erken emeklilik, çalışanların farklı kurumlara gönderilmesi, kıdem tazminatlarının ödenerek işten çıkarılması gibi uygulamalarla istihdam daraltılmaktadır. Kamu işletmelerinin özel sektöre devredilmesi sürecinin sonunda toplu işten çıkarılmalarına gidilmektedir.

Bilindiği üzere özel sektörde sendikalaşmaya olabildiğince engel olunmakta, şimdiye kadar özelleşen kurumlarda çalışan daha yüksek ücret alan sendikalı işinden edip yerine asgari ücretten eleman almaktadır. Sonuçta sendikasızlaştırma politikası uygulanacaktır.

Özelleştirme mantığı ile enerji sektörü uzun yıllar ihmal edilmiş olup ciddi yolsuzluklar ile karşı karşıya bırakılmıştır. Sektörde kamunun adım adım tahrip edilerek çalışamaz hale getirilişinin bedelini milyarlarca dolar olarak bu ülke insanı ödedi ve ödemeye devam ediyor

Kamu yararının ortadan kaldırılması ve hizmet kalitesinde oluşacak düşüklük birçok sorunu da birlikte getirecektir. Ülkemiz daha büyük zararlara uğramadan üretim, iletim ve dağıtımı da kapsayacak yeni bir kurum tekrar kurulmalıdır. Enerji sektörümüz, uluslararası sermaye ve onların temsilcilerine bırakılmayacak kadar önemli olup halktan yana politikalar üretilmelidir.

Tüm bunların yanında ÇEAŞ, AKTAŞ gibi kötü yaşanmış örnekler varken, aynı hatalı uygulamayı devam ettirmek yaşananları tekrarlamaktan ileri gitmeyecektir. **Kısaca enerji politikaları, çeşitli lobilerin talepleriyle değil, kamu yararı gözetilerek belirlenmesi gerekmektedir.**

Enerjiyi ticari bir mal olarak mı göreceğiz, yoksa kamu yararına dayalı bir hizmet olarak mı göreceğiz sorusu bu görüntüden sonra anlamsızlaşıyor. Bir defa daha tekrarlamakta yarar var: **Enerji, ticari bir mal değil, toplumsal bir hizmettir. Bu hizmeti insanlar kullansın veya kullanmasın artık bu bir insan hakkıdır.**

Çalışanların hakları elinden alınmak istenmekte olup ekmeğimize, işimize ve işyerlerimize sahip çıkalım. Kısaca çalışanların örgütlülüğü olan sendikaların önündeki engeller kaldırılmalıdır.

Özelleştirme işin gereği değil, tamamen ideolojik bir karardır. Çokuluslu sermayenin ideolojik yansımaları, kamu sektörlerini de etki altına alıp karar veren konuma gelmiştir. Kısaca, kamu yararının ortadan kaldırılması ve hizmet kalitesinde oluşacak düşüklük birçok sorunu da birlikte getirecektir.

Enerjiyi; ekolojik evrimi koruyan, sosyal bir hak olarak herkesin eşit olarak yararlandığı, yenilenebilir kaynaklara öncelik veren bir yaklaşım ile ele alarak yolsuzluklarla beslenen dışa bağımlı enerji politikalarına karşı duruş sergilemeye devam edeceğiz.

ENERJİDE ÖZELLEŞTİRMELERE KARŞI TEPKİLİ VE TEDİRGİNİZ -TES-İŞ-

Türkiye elektrik enerjisi sektörünün önünde çok büyük bir tehlike vardır, amacımız başta hükümet olmak üzere ülkemizdeki tüm karar mercileri ile kamuoyunu bu tehlike ile ilgili uyarmaktır. Ülkemizde kamuya ait iki adet elektrik dağıtım bölgesi için önümüzdeki günlerde özelleştirme ihalesi yapılacaktır.

Ankara, Kırıkkale, Zonguldak, Bartın, Karabük, Çankırı ve Kastamonu illerini içeren Başkent Elektrik Dağıtım A.Ş. ile; Sakarya, Bolu, Düzce ve Kocaeli illerinden oluşan Sakarya Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirilmesine yönelik çıkılan ihalede son teklif verme tarihi 10 Haziran 2008'dir. Meram ve Aras Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin özelleştirme ihalelerinin ise 15 Eylül 2008 tarihinde yapılacağı açıklanmıştır.

Elektrik dağıtım ve üretim tesislerinin özelleştirilmesi bir fabrikanın satılmasına göre çok daha boyutlu ve farklı etkileri olan bir işlemdir. Bunun nedeni, elektriğin gündelik yaşamımız için vazgeçilmez bir unsur olmasıdır. Bu itibarla elektriğin bir sistem bütünlüğü içerisinde, güvenli, kaliteli ve kesintisiz olarak temin edilmesi son derece önemlidir. Neden önemlidir? Çünkü değil birkaç saat birkaç dakikalık elektrik kesintisi halinde bile hepimizin hayatı altüst olabilmektedir. Bu nedenle elektriğin temin eden elektrik dağıtım ve üretim tesisleri öyle alelade işletmeler değil ülkemiz ekonomisi için stratejik önem taşıyan tesislerdir. Bu nedenle bu tesislere gözümüz gibi bakmamız, geliştirmemiz gerekir.

Hal böyle iken, ne yazık ki, ülkemiz elektrik enerjisi sektörü çok büyük sorunlar ile karşı karşıyadır. Üstelik bu sorunlar acil çözümler üretilmeyi beklerken, mevcut problemleri daha da boyutlandırarak bir özelleştirme süreci başlatılmaktadır.

Ortaya sunulan söylemler bir tarafa, ülkemiz elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesine yönelik ortaya sürülen gerekçelerin hiç birinin gündelik yaşamda bir karşılığı ve doğruluğu yoktur.

Birincisi elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi ülkemizde ne rekabet ne de ucuzluk getirecektir. Bilakis tam tersi bir durum yaşanacaktır. **Zaten elektrik dağıtım hizmeti teknik niteliği gereği rekabetin oluşmadığı, bir başka ifade ile doğal tekel olan bir alandır ve özelleştirme sonrası özel tekeller yaratılacaktır.** Üstelik özelleştirme sonrası elektrik fiyatları da düşmek bir yana artacaktır. Bu fiyat artışlarını, esasen özelleştirme için 1 Temmuz 2008 tarihinden itibaren uygulamaya geçirilmesi planlanan otomatik fiyatlandırma mekanizması yüzünden ne yazık ki çok kısa bir süre sonra yaşamaya başlayacağız. Özelleştirmeci anlayış yıllardır, önce bölgesel, sonra otomatik fiyatlandırma ve en son maliyet esaslı fiyatlandırma adı altında elektriği piyasalaştırmak istemekte ve böylece fiyat artışlarına zemin hazırlanmaktadır.

Gelinen aşamada, 1 Temmuz 2008 tarihinde uygulamaya geçirilecek olan 'Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması' tıpkı akaryakıtta olduğu gibi enerji maliyetlerindeki her artışın otomatik olarak nihai tüketici fiyatlarına yansıtılmasını esas almaktadır. Böyle olunca da nasıl ki akaryakıtta otomatik fiyatlandırmaya geçildikten sonra, dünyanın en pahalı akaryakıtını tüketen ülkelerden biri olmuştuk, benzer bir uygulamanın başta elektrik olmak üzere diğer tüm enerji kaynakları için uygulanması halinde, tüketicinin son derece aleyhine olan aynı sonuçlar doğacaktır.

Elektrik özelleştirmeleri ihale modeli ile uygulamalar 'özelleştirmenin kamu yararına olacağı, yatırımları bundan sonra özel sektörün yapacağı ve böylece yüksek kayıp kaçak oranlarının düşeceği' gibi söylem ve hedefler ile taban tabana zıttır.

Söyle ki, Hükümet tarafından 2004 yılında Yüksek Planlama Kurulu kararı olarak belirlenen strateji belgesinde 'elektrik dağıtım bölgelerinde yapılacak özelleştirmelerin gelire odaklı olmayacağı, esas amacın bu bölgelerin artan yatırım ihtiyacının özel sektör tarafından karşılanması olduğu ve böylece kayıp ve kaçak oranlarının düşürüleceği' açıklanmıştı.

'Gelir odaklı özelleştirme yapmayacağız' demenin anlamı kamu imkânları ile, ödediğimiz vergiler ve elektrik faturaları ile yıllar süren çabalarla tesis edilen dağıtım bölgelerinin ekonomik değerlerinin ve yarattığı katma değerlerin çok altında bedellerle özelleştirilecek olmasıdır. Üstelik, 'özel sektöre bu bölgeleri satalım da bir an önce yatırım yapsınlar böylece kayıp ve kaçak oranları düşsün' ifadesinin de gerçek hayatta bir karşılığı yoktur.

10 Haziran tarihinde özelleştirilmesi planlanan bölgeler kayıp kaçak oranlarının yüksek olduğu bölgeler değildir. 2007 yılı sonu itibariyle kayıp kaçak oranları Başkent Elektrik'in yüzde 8.68; Sakarya Elektrik'in 6,2; Meram'ın yüzde 7.85'dir. Kayıp kaçığın kısmen yüksek olduğu tek bölge olan Aras'da ise bu oran yüzde 29,35'dir. Bir başka ifade ile özelleştirilmesi planlanan dört bölgeden üçünün kayıp ve kaçak oranları zaten hep örnek olarak gösterilen Avrupa Birliği ve OECD ülkelerindeki yüzde 6 ile yüzde 8 aralığındadır.

Amaç özel sektörün yatırım yapma ve kayıp ve kaçakları düşürmesidir, o halde neden ilk olarak kayıp ve kaçak oranlarının en düşük olduğu bölgelerde ihaleye çıkmıştır? Zaten mevcut sistemde özel sektörün gelecek yıllarda ne kadarlık yatırım yapacağı, hizmet kalitesini nasıl vereceği ve daha da önemlisi tüm bu işlemlerin nasıl denetleneceği konularında da çok büyük belirsizlikler bulunmaktadır.

Araştırdığımızda görüyorsunuz ki, ortada 2006 yılında belirlenmiş ve 2010 yılına kadar özelleştirilecek tüm dağıtım bölgelerine her yıl 500 milyon Yeni Türk Lirası yatırım yapılacağını ifade eden bazı tablolar vardır. Ancak bu ihaleler daha sonra ertelendiği ve aradan 2,5 yıl geçtiği halde, o zaman bile çok afaki bulunan bu yatırım rakamları güncellenmemiştir. Kapalı kapılar arkasında güncellenmiş olsa bile kamuoyuna ilan edilmemiştir. O vakit, 'Madem özelleştirmeler özel sektörün yatırım yapması amacıyla yapılıyor, o halde neden amacını gizliyorsunuz' ve ne kadar yatırım yapılacağını açıklamıyorsunuz diye adama sormazlar mı? Bu sorularımıza cevap bulamıyoruz. **Zira özelleştirme için yapılan tüm çalışmalar, kapalı kapılar ardında, hiçbir şeffaflık ve kamuya hesap verme anlayışı gözetilmeden sürdürülmektedir.**

'Serbestleşme' ve 'rekabet' gibi altı doldurulmamış ve elektrik sektöründe karşılığı olmayan söylemler dışında 30 milyona yakın elektrik abonesine hizmet veren elektrik dağıtım bölgelerinin özelleştirilmesi sürecinde şirketlere ne vaat edildiği bilinmemektedir. Somut ve maddi olarak özelleştirme sonrasında kamunun ne kazanacağı, özel sektörün neyi nasıl yapacağı gibi konular da kamuoyundan gizlenmektedir. **Milyonları ilgilendiren bir kamu hizmeti olmanın yanı sıra ülkemizin geleceği ve güvenliği için stratejik konumda bulunan bir sektör özel sektöre devredilirken, özelleştirme şartnamesinde nelerin yazıldığı sır gibi saklanarak bu işletmelerde çalışan binlerce işçinin akıbeti de kamuoyundan gizlenmektedir.**

Türkiye elektrik enerjisi sektöründe 1990'lardan bugüne kamu kaynakları ile ve kamunun ağır zararlarına uğratılması pahasına özel enerji şirketleri ihya edilmektedir. Bugüne kadar uygulanan politikalarda plansızlık ve programsızlık baş tacı edilmiş ve sektör arz güvenliği konusunda büyük bir belirsizliğe

itilmiştir. Bugün bırakınız 10-15 yıl gibi enerji sektörü açısından hiç de uzun olmayan zamanları, önümüzdeki birkaç yıl içinde ne kadar üretim tesisinin devreye gireceğine dair gerçekçi ve sağlıklı bilgiler yoktur.

Üstelik son 10 yılda özel şirketlere alım garantili doğal gaz santralleri yaptırılarak kamu şirketlerinin üretim tesisi yatırımı yapmasının önüne geçilmiştir. Bu dönemde bilhassa elektrik dağıtım ve üretimi yapan enerji KİT'lerinin mevcut sorunlarına yapısal çözümler getirmek yerine 'nasıl olsa özelleştirilecek' denilerek yıllardır bu tesisler 'öldürülmeyip sürdürülmek' istenmiştir. Planlama ve kamu işletmeciliği anlayışından uzaklaşılmasının doğal bir sonucu olan bu kaotik yapıda ülkemiz karanlıkta kalma riski ile ciddi bir şekilde karşı karşıyadır.

Buradan en güncel ve devletin resmi kurumlarından temin ettiğimiz rakamları kamuoyuna açıklıyoruz: 2008 yılında Türkiye elektrik sisteminde talebin yüzde 7 ile 8 oranında artacağı ve arzın talebi ucu ucuna karşılayacağı hesaplanmıştır. Bu kabulde özellikle su gelirinin normal seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmüştür. Ancak elektrik enerjisi talebi ilk 5 ayda yüzde 9.5 olarak tahminlerin üzerinde gerçekleşmiştir. Su gelirleri ise normal gerçekleşmelerinin yüzde 60'ı düzeyindedir. Bu sebeple özellikle hidroelektrik üretimin yüzde 70'ine yakını üreten Fırat barajlarından gelen su ilk 4 ayda yüzde 60 seviyesinde olup Mayıs ayında bu oran yüzde 40'a düşmüştür. Fırat barajlarının kilit barajı Keban'da seviye maksimum işletme seviyesine göre 13 metre düşüktür. Mayıs ayı itibariyle barajlarımızın doluluk oranı geçen yıl yüzde 65 iken bu yıl yüzde 45 seviyesindedir.

Devletin ilgili kurumlarına ait bu rakamların gösterdiği acı bir gerçek vardır: Bu şartlar altında 2008 yılında elektrik arzının talebi karşılaması mümkün görülmemektedir. **O halde özelleştirme ile zaman kaybetmek yerine ülkemizi doğalgaza bağımlı hale getiren politikaların bir an önce terk edilmesi; elektrik enerjisinde kaynak çeşitliliğine gidilmesi; var olan santrallerin yıllardır ihmal edilen bakım ve onarımlarının yapılması; kapasite kullanım alanlarının genişletilmesi; kayıp kaçığın önlenmesi için gerekli girişimlerin yapılması; alternatif kaynaklara yönelmesi; termik santrallerden doğalgaz santrallerine, trafolardan dağıtım şebekelerine, rüzgâr santrallerinden hidroelektrik santrallere kadar bu alanın bir bütün olarak algılanması ve devlet denetimi altında bulunmasının önemi ve gereği anlaşılmalıdır.**

Tüm özelleştirmelerde yaşandığı gibi TEDAŞ özelleştirmeleri de işten atmalar, taşeronlaştırma ve sendikasızlık vaat etmektedir. Tüm bunların sonucunda, TES-İŞ topluluğunun özelleştirmelerle ilgili ülkemizin menfaatleri ve çalışma koşulları hakkında gerektiğinde kitlesel

eylemlere dönüşebilecek haklı kaygıları ve karşı çıkışları vardır.

Bugüne kadar elektrik dağıtımında tek özelleştirme Kayseri bölgesinde yapılmış olmasına rağmen Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanımız 5 yılda kamu tarafından yapılan yatırımlar sayesinde Türkiye'nin yüzde 22 olan elektrik dağıtım sistemindeki kayıp ve kaçak oranlarının yüzde 15 seviyelerine kadar gerilediğini söylemektedir. Demek ki iyi niyetli olduktan sonra, üstelik ne çalışanları ne de tüketicileri mağdur etmeden kamu işletmeciliği ile de başarılı sonuçlar elde edebilmek mümkündür.

2006 yılının Mart ayında Sayın Başbakan İstanbul Sanayi Odası'nda bir konuşma yaptı. İstanbul Sanayi Odası Başkanı Tanıl Küçük'ün, enerjide özelleştirmeler için ısrarlı olmasını eleştirdi. Dedi ki; 'Enerji özelleştirmeyle ucuzlamaz, doğalgaza bağımlılık bitmeden ucuzluk olmaz. Biz özelleştirme için çalışıyoruz ama siz de özelleştirilince çok daha fazla ağlayacaksınız. Bunu bizzat yaşayan birisi olarak söylüyorum. Anadolu yakası dağıtımı özeldi. Bizim binamıza sadece bir elektrik trafosu dikilecekti. 50 metre kare yer ve bunun tapusunu, teminatını hepsini istediler. Kepez'de, ÇEAŞ'da ne oldu?'

Orada da Anadolu'daki gariban vatandaşın tarlasından geçtikçe 'bana şu kadar yer vereceksin, teminat vereceksin' diye aldılar. O iletim hatlarını hiç yenilememişler. Şimdi biz değiştiriyoruz. Saniyor musunuz ki özel sektör bu masrafları yapacak. Enerji dediğimiz olay hiçbir şeye benzemez bir gün bir kesinti olsa devlete bağınıyorsunuz. Özel sektör olunca ne yapacaksınız? Mahkemeye gideceksin. Oradan alacağın netice de hak getire.'

Bu kaygularınız giderildi mi? Bu itibarla hükümeti tekrar uyarıyoruz: Gelin ülkemizin geleceğini belirsizliğe iten, ülkemize, ulusal çıkarlarımıza, ekonomimize zarar verecek ve halkımızın menfaatlerine aykırı olan bu özelleştirme sevdasından vazgeçin.

Teşkilatımız enerjide özelleştirmelere karşı tepkili ve tedirgindir.

ELEKTRİK DAĞITIMI KAMUDA BIRAKILMALI ÇAĞDAŞ YAKLAŞIM VE TEKNİKLERLE VERİMLİLİK ARTIRILMALI -HAK-İŞ-

Küreselleşen dünyada piyasa ekonomisi ve serbest girişim ilke olarak pek çok kesim tarafından kabul edilmektedir. Bu çerçevede devletin ekonomik işleyişten dengeli olarak çekilmesi, rantabl olarak işletilemeyen kamu iktisadi kuruluşlarının sosyal kaygı ve riskler giderilerek, özel kesime devredilmesi ve

ekonomiye kazandırılması reel özelleştirme politikalarının temel amacı olduğu iddiası ortaya konulmuştur.

Ancak geline nokta, özelleştirme uygulamaları Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin (KİT) özelleştirilmesinin çok ötesine geçerek, başta belediyeçilik hizmetleri olmak üzere eğitim, sağlık, kamu hizmetleri ve enerji gibi stratejik sektörlerde değişik seviyelerde yaygınlaşarak devam etmektedir.

Mağduriyetlere sebep olan, üretim, istihdam ve sosyal boyut göz ardı edilerek yapılan özelleştirme uygulamaları konusunda baştan kabul ya da reddi bir yaklaşım yerine, yeni yaklaşım ve modellerin ortaya konulması gerekmektedir. Dolayısıyla özelleştirmenin çalışanlar, sendikalar ve tüm toplum kesimleri ile görüşülerek ve daha da önemlisi şeffaf ve katılımcı hazırlıklar sonunda yapılması gerekmektedir.

HAK-İŞ'in bugüne kadar sunduğu ve uyguladığı başarılı özelleştirme uygulamaları vardır. HAK-İŞ'in başta KARDEMİR ve İSDEMİR olmak üzere özgün modelleri dikkatle değerlendirilmeli, özelleştirme mağdurlarının özlük hakları, istihdam ihtiyacı göz önünde bulundurularak ve hakkaniyete uygun olarak yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Enerji konusu, uluslararası gerilimlere, çevre kirliliğine, küresel ekonomide kuvvetli rekabete sebep olması, elektrik ve gaz sektörlerinde kuralsızlaştırma ve özelleştirme gibi problemlerle dolu bir alandır. Bu alanda sivil toplumun organize olup çözüm önerileri geliştirmesi gerekmektedir. Çünkü konu, dünya barışı, ekolojik denge, istihdam ve sosyal gelişme gibi çok önemli boyutlara sahiptir. Dünyada enerji özelleştirmesi örneklerine baktığımızda, çok olumlu bir tablonun ortaya çıktığını da söyleyemeyiz.

Elektrik piyasası özelleştirmeler yolu ile rekabete açılmakta, fakat fiyatlar yükselmektedir. Bunun sebebi oligopol piyasalarda fiyatlandırma stratejisidir. Kaliforniya'da 2000-2001'de elektrik üreticileri elektrik satmayı fiyatları yükseltmek üzere anlaşmışlardır. Avrupa'nın sektörde rekabete en açık ülkeleri olan Almanya'da ve İspanya'da piyasa oligopolistik bir yapıya sahiptir. Fransız EDF kamu tekeli iken bütün Avrupa'nın en ucuz elektriğini tedarik etmeyi başarmıştır. AB, 2000 yılından itibaren elektrik sektörünün en az 1/3'ünün rekabete açılmasına 1996'da karar vermiştir. İngiltere'de serbestleştirmeye rağmen, 1991-2001 arasında, maliyetler düştüğü halde elektrik fiyatlarında hiçbir düşme olmamıştır. **Dünya Bankası'nın Mayıs 2002'de yayımlanan bir raporuna göre, özelleştirme uygulamaları sonucunda çalışanların 3/4'ü işini kaybetmiştir. Tedarik güvenliği, fiyatlandırma, kalite, rekabet ve istihdam bakımından özel sektör kamudan daha iyi örnekler asla sahip değildir.**

6 Haziran 2008'de AB Enerji Bakanları, Almanya ve Fransa'nın talepleri doğrultusunda, elektrik ve gaz dağıtımının liberalleştirilmesi konusunda kendi aralarında mutabakat sağlamışlardır. Konu Haziran-Temmuz aylarında AB Parlamentosu genel kurulunda görüşülecektir.

Fakat bugün, elektrik-gaz sektörlerinde Avrupalı 8 dev firmanın, kendi ülkelerinde ve Avrupa düzeyinde, rekabeti yok etmek için nasıl hareket ettikleri gözler önündedir. **Hissedarlarına daha çok kazandırarak aktiflerinin borsa değerini yükseltmek için bu firmalar, istihdamı ve kamu hizmetini ezme yönünde gayret sarf etmektedirler.**

Avrupa'nın elektrik-gaz sektörlerindeki en büyük firması Alman E.ON'un 2000 yılında 190 bin olan işçi sayısı, 2006 yılına gelindiğinde kapasite artışına karşın yarıya yakın azaldığı görülmüştür. Hissedarlara daha çok kazandırmak için çalışan sayısını azaltmak ve istihdamı baskılamak yöntemi uygulanmıştır.

Son 10 yılda gelişmiş ülkelerde kamu altyapı yatırımları azalmış, özel sektör altyapı yatırımları toplam altyapı yatırımlarının %20'sine ulaşmıştır. OECD'nin Altyapı 2030 raporunda altyapı yatırımlarının finansmanına özel sektörün daha çok katılması tavsiye edilmektedir. **Rapora göre, böyle giderse, ülke ekonomileri darboğazlar, altyapı ağlarının çökmesi, hizmet sağlama güvenliğinde kayıp, rekabet güçlüğü ve artan çevre problemleri ile yüzyüze gelecektir. Durumun toplumların hayat kalitesine olumsuz yansımaması ise mümkün değildir.**

Hali hazırda, dünyada 2 milyar insan elektrik kullanamıyor. O halde, 1960'lı yıllarda kamu müdahaleciliğinin temel gerekçesini oluşturan doğal tekel alanlarını da özelleştirmek-liberalleştirmek gerekir iddiası ortaya atılmıştır. Buna göre de rasyonel görünen bu neo-liberal gerekçeler kredi desteği ile güçlendiriliyor. Dünya Bankası 2005 yılında su, elektrik, ulaşım gibi sektörlerde altyapı projelerine 7.4 milyar dolar kredi kullandırmıştır. Çünkü Banka dünya ekonomisini özel sektöre göre yapılandırmakla görevlidir.

Gaz, su, telekomünikasyon ve elektrik sektörleri azalan marjinal maliyet yapılarıdır. Bu sektörler, tekelleşmeye son derece müsaittir. Mevcut durum da zaten bu fotoğraf tanımına uymaktadır. Bu sektörlerde özelleştirme-liberalleştirme gerekçeleri, daha çok, finans kapitalizmin azgın kâr motivasyonuna dayanmaktadır. Oysa, özel tekellerin kamu tekellerine tercih edilmesi için hiçbir sebep yoktur. Çünkü hizmet kalitesi artmamakta sadece tekel el değiştirmektedir.

Geçtiğimiz günlerde, Fransız GDF ile Alman E.ON şirketlerinin doğal gaz dağıtımı konusunda piyasaları paylaştıkları ve AB Komisyonu

tarafından bu kartelleşmenin kınandığı açıklanmıştır.

Kolombiya'nın başkenti Bogota'nın elektrik dağıtımı, Dünya Bankası ve IMF öncülüğünde özelleştirilmiştir. Elektrik fiyatları bazı durumlarda %500'e varan oranlarda yükselmiştir. Kentin yoksul semtlerinde rahatsızlıklar artmıştır. Avrupa'nın en büyük elektrik şirketlerinden İspanyol Endesa yoksul halkı hizmetten dışlayıcı bir politika izlemektedir. Özelleştirme sonrasında çalışanların %40'ı işini kaybetmiştir. Yeni personel istihdamı çok kötü şartlarda ve taşeron yanında gerçekleşmektedir.

Türkiye'de elektrik sektörünün özelleştirilip liberalleştirilmesi dünyadaki örneklerinde görülen risklerden bağımsız değildir. AB'ye uyum çerçevesinde bu sektör özelleştirilecektir. Bir sivil toplum örgütü olarak, bu özelleştirmeler konusunda ciddi kaygılarımız vardır. Ancak, özelleştirmenin başka ülkelerde edinilen deneyimlerden mümkün olan en yüksek düzeyde yararlanılarak yapılmasından yanayız.

Aslında elektrik dağıtımını kamuda bırakarak çağdaş yaklaşım ve teknikleri kamu verimliliğini yükseltmek için kullanmak daha rasyonel görünüyor.

Sonuçta özelleştirmeler enerji sektörü dahil, istihdam, üretim, verimlilik, hizmet kalitesi, yaygınlık, fiyatlandırma, çevre ve altyapı gibi birçok kriter bakımından çapraz değerlendirmeye tabii tutulmalı, sonuçları sosyal diyalog yoluyla hayata geçirilmelidir.

Salim USLU

ÖZ- EL(L)EŞTİRME -ENERJİ-BİR-SEN-

Ülkemizde özelleştirme politikaları son uygulamalarla beraber trajikomik bir hal alırken, Sendikamız hizmet alanı içinde faaliyet gösteren KİT'lerde de özelleştirme son surat devam etmektedir.

KİT'lerimiz, ülkemize, devletimize, milletimize kamu çalışanlarına faydası olmadığı düşüncesiyle, özelleştirilince, neye, ne amaçla, kimlere, acaba nasıl, fayda sağlamaktadır?

Devlet ciddiyet, hükümet istikrar, millet hakça bölüşüm ve iradesine saygı ister!

1980 yılından günümüze kadar bir özelleştirme furyasıdır devam eder, durur. Özelleştirme, IMF ve Dünya Bankası politikalarının ekonomimize yıllardır sunduğu maalesef acı reçetelerden bir tanesidir. Dolayısıyla hem paramız hem öz varlıklarımız yabancı sermaye eline geçmektedir. Son aylarda inşaat sektöründeki maliyetlerin artışı acaba Demir Çelik ve çimento sanayinin eline geçmesinden dolayı mıdır?

IMF ve Dünya Bankası politikalarında, neden özelleştirme var? IMF ve Dünya Bankası politikalarının amaçlarından bir tanesi de, Türkiye'ye yardım değil, Türkiye'ye verdiği kredilerden doğan borçlarını zamanında ve tam olarak ödenmesini sağlamaktır.

“Sayın Kemal Derviş’in 19 Mart 2001 tarihli basın toplantısında; Genel Ekonomik Durum Değerlendirmesi Sunuş Notu’nda, başta Türk Telekom, THY, Tüpraş, Erdemir, Tekel ve Şeker Fabrikaları’nın kamu hisselerinin satışı ile TEAŞ ve TEDAŞ’ın varlıklarının bir bölümünün özelleştirileceği, diğer işletmelerin özelleştirilme sürecinin hızlandırılacağı açıklanmaktadır.”

IMF, Dünya Bankası ve Sayın Kemal Derviş’in ekonomik paket programları halen uygulanmaya devam edilmektedir. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin ekonomi politikasının, Kemal Derviş politikalarından farkı nedir?

Yanlış uygulanan politikalarla; altın yumurtlayan tavuklar (KİT’lerimiz) altının değerini bilmeyen bürokratlara ve rantçılara bilerek teslim edilmekte ve zarar ettirilmektedir.

Özelleştirilmesi düşünülen her KİT için bu bir alışkanlık haline gelmiştir. Ancak nedendir bilinmez komik rakamlara peşkeş çekilen, zarar ettirilen ve özelleştirilen KİT’lerimiz aradan yıllar geçmeden, sanki sihirli bir elin dokunuşu ile yüksek kârlara imza atmakta, ülke genelinde kâr eden kuruluşlar arasında ilk 100’lere, ilk 1000’lere girmektedir.

Sizlere bazı veriler ışığında, örnekler vermek istiyoruz. **Türk Telekom’un yüzde 55 hissesini özelleştirme ile satın alan Oger Grubu, devlete ödediği yaklaşık 7 milyar doların yüzde 38’ini 2 yılda elde ettiği kârla geri aldı.**

Türkiye Petrol Rafineri A.Ş (TÜPRAŞ) geçen yıl yüzde 58 artışla 1.3 milyar YTL kâr elde ederken, Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları (ERDEMİR) Grubu’nun, 2007’nin ilk yarısında net kârının, yüzde 266 artışla 375.8 milyon YTL olduğu açıklandı. Bu örnekleri daha da çoğaltabiliriz.

KİT zararlarında sanki siyasilerin suçu yokmuş gibi bütün fatura çalışanlara çıkarılarak, kurumlara gönderilmektedir.

Özelleştirmeyi bir çok açıdan değerlendirebiliriz. Bizler memur sendikası olarak kamu çalışanlarının durumunu analiz edecek olursak; hükümetler ve Devlet Personel Başkanlığı adeta çalışanların hak kıyımı için sürekli 4046’yı değiştirmekte, Genel Müdür, Genel Müdür Yardımcısı, Daire Başkanı, Bölge Müdürü ve Müdürler araştırmacı olarak atanarak atıl hale getirilmekte, atandıkları kurumların iç barışı

bozulmakta, üç yıl ücretler dondurulmakta, daha sonra ise ücretler düşürülerek çalışanların hayatları karartılmaktadır. Ancak KİT’lerde bir sayılı cetvelde yer alan müfettişler ayrıcalıklı tutularak, unvanları korunarak atanmakta, Teknik Hizmetler Sınıfı’nda yer alanlar ise ya araştırmacı ya da memuriyetin başına dönerek mühendis unvanlarıyla atanmaktadır. Böyle adalet orman kanunlarında dahi yoktur. Özlük hakları konusunda, kanunlarda farklı uygulamalar yaparak idari mahkemeleri adeta kilitlemekte, hak arayışları yıllarca sürmekte, çalışanların şevki kırılmaktadır.

Ayrıca özelleştirilme nedeniyle havuzdan veya herhangi bir sebeple KİT’lere geçen çalışanların maaş farklarından ve yeni iş yerlerine performanslarından dolayı eski ve yeni çalışanlar diye gruplaşmalar oluşmakta, iş ve zaman akışında kayıp, personel ve çevreye uyumda, motivasyon da sıkıntılar yaşanmaktadır.

Sırada TEDAŞ, TEKEL ve ŞEKER gibi milyonları ilgilendiren işletmelerde, gelecekte, kârlılık amaç olmalı ve verim esas alınmalıdır ama bu insanları dışlayarak değil insanca çözümler üretmek yapılmalıdır.

Devletimizin ve yöneticilerinin özelleştirmelerde biraz empati yaparak, kurumların değil KİT’leri yöneten anlayışların, beyinlerin özelleştirilmesi gerektiğini, altın yumurtlayan tavukların satılmaması veya kesilmemesi gerektiğini, özelleştirmelerden hükümet politikası olarak vazgeçilmeyecekse, çalışanların hukukunu korumalarını ve onları haklarını yasa değişiklikleriyle geri almak değil, daha da geliştirmelerini bekliyor. Ayrıca çalışanlarla devletimizi karşı karşıya getirmemek için ombudsmanlık görevinin sendikalara verilmesini öneriyoruz.

KİT’lerin özelleştirilmesinden sonra onları denetleyen yeni KİT’ler oluşturulmaktadır. Bankacılık üst kurulu, Şeker üst kurulu, Tekel üst kurulu ve EPDK gibi imtiyazlı kurullara, imtiyazlı insanlar alınarak, toplumsal barış hançerlenmektedir. Güvensiz ellere geçen santrallerin, trafoların ve iletim hatlarında bir saatlik enerji kesiminin, ülkeye ne zarar vereceği hesaplanmış mıdır? Biz hükümete diyoruz ki, siz işletmecisiniz, işletmenizi iyi işletmiyorsanız, bu çalışanların suçu mu, varsa bir suç sizin işletme mantığınızdadır. Bu mantığı acilen değiştirin, insanı merkeze alıp buna göre planlarınızı yapın, sat kurtul kolaylığından vazgeçin. Özerk kurumlar haline getirerek ve çalışanların haklarını vererek bu sorundan kurtulun. Bunun örneği, sizin hükümetiniz döneminde, kamu bankalarında yaşanmaktadır. Aynı modeli uygulayabilirsiniz.

Daha mutlu bir yarınlara doğru

Hacı Bayram TONBUL